

Дослідження теоретичних засад стійкості соціальної сфери дає можливість обґрунтувати шляхи забезпечення її стійкості в аспекті економічних, соціально-класових, соціально-трудова відносин, соціального захисту населення та пенсійного забезпечення. Механізм забезпечення стійкості соціальної сфери потребує розробки та вдосконалення нормативної бази та системи оцінки ступеня стійкості соціальної сфери. Ознакою стійкості соціальної сфери є відсутність соціальних руйнувань, деструктивних проявів у соціальній сфері, які потребують для свого відновлення значних зусиль.

Список використаних джерел

1. *Скуратівський В. А.* Соціальна політика : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, О. М. Палій, Е. М. Лібанова. – К.: Вид-во УАДУ, 2003. – 365 с.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України»: Верховна Рада України; Закон від 19.06.2003 № 964-IV – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України: постанова Верховної Ради України від 16 січня 1997 р. № 3/97 // Відомості Верховної Ради. – 1997. – № 10. – Ст. 85; 2001. – № 9. – Ст. 38).
4. Державна політика в соціогуманітарній сфері : підручник / [авт. кол.: В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін.]; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського. — К. : НАДУ, 2010. – 284 с.

Ємельяненко Л.М.

д.е.н., доцент
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

Корольок Т.О.

к.е.н., доцент
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

СУСПІЛЬНИЙ ДОГОВІР ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

В умовах глобалізації та інформатизації, політичної нестабільності, зростання викликів і появи нових загроз національній безпеці, зростання бідності та соціальної напруги актуалізується необхід-

ність трансформації ролі держави, створення передумов сталого людського розвитку. У суспільстві, в якому панують фінансово-олігархічні групи та превалує політичний волюнтаризм, приватні інтереси меншості управляють громадською свідомістю, обмежені умови для публічного дискурсу, тіньова економіка та корупція сприймаються як рутинні звичні явища, а людина виступає лише інструментом задля досягнення політичних цілей, завжди пануватимуть соціальні протистояння, нестабільність і бідність. Нездатність державних органів ефективно виконувати свої обов'язки обумовлює загальну зневіру та розчарування у суспільстві. Вирішити назрілі суспільні потреби на сьогодні неможливо без тісної співпраці органів державної влади та громадян, одним із механізмів якої виступає суспільний договір (соціальний контракт). Соціальний контракт необхідний задля забезпечення правової рівності, мирного співіснування в умовах зростання чисельності населення, а отже потреб, та обмеженості ресурсів, побудови морального суспільства в силу обмеженості альтруїзму та егоїстичності поведінки людини [1].

Основи теорії суспільного договору були закладені ще у 16–18 ст. Значний внесок у розвиток ідеї суспільного договору зробили філософи Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо та інші. Вони розглядали суспільний договір як угоду між людьми, яка передбачає часткову відмову людей від суверенітету та передання його органам державної влади для забезпечення миру, захисту від інших та підтримки правового ладу [2, с. 134]. Саме Т. Гоббс ввів поняття «громадянське суспільство», яке ототожнювалось з державою, а суспільний договір розглядався як форма самоорганізації громадянського суспільства в політичних межах держави. Він відзначав, що природний стан людини є станом вічної війни, а тому необхідне формування громадянського суспільства на основі суспільного договору. Мету держави філософ вбачав у забезпеченні безпеки, у свою чергу, люди повинні дотримуватися громадянських законів [3, с. 94, 97]. Одним із недоліків даної концепції є наділення суверена абсолютною владою. Як показує досвід, громадянське суспільство неспроможне розвиватися в умовах тиранії та насильства. На відміну від Т. Гоббса, Дж. Локк виступав за конституційну монархію та обґрунтував ідеї громадянського парламенту. Дж. Локк вперше сформулював принцип розподілу влади на законодавчу, виконавчу і федеральну, роль держави вбачав у захисті особистої свободи та приватної власності

громадян, а основним інструментом захисту визначав закон [3, с. 99]. В основу суспільного договору Ж.-Ж. Руссо поклав ідею необхідності обмеження державної влади задля попередження її узурпації та обґрунтував переваги республіки як форми державного правління для невеликих країн [3, с. 113]. На думку Руссо, запорука мирного співіснування людства полягає у частковій відмові від своєї волі заради суспільної, яку ототожнює в собі правовий уряд.

Таким чином, суспільний договір – це модель конституювання влади, що легалізує себе тільки в здійсненні демократичного законодавства, яке виходить від народу [4, с. 145]. З іншого боку, суспільний договір – це мовчазна згода в суспільстві щодо співпраці, певної поведінки, що відповідає загальноприйнятим принципам та інтересам громадян. Водночас мовчазна згода пов'язує тільки тоді індивідів із легітимною державою, коли індивіди погоджуються із утворюючими її конвенціями [5, с. 141].

Еволюція теорії суспільного договору відбувалась як реакція на виклики, а тому залежить від національних особливостей розвитку. Якщо раніше держава та громадянське суспільство ототожнювалися, то на сьогодні громадянське суспільство розглядається як необхідна умова людського існування, як суспільство верховенства права та демократії, захисту прав і свобод людини і громадянина, можливостей саморозвитку, реалізації своїх здібностей і задоволення потреб. Як показує досвід європейських країн, з розвитком громадянського суспільства модернізується і державне управління. Саме громадянське суспільство формує особливості державного управління, а тому від народу, його мобільності, активності та волі залежить формування правової, соціально орієнтованої держави.

Звертаючи увагу на політичну та соціально-економічну нестабільність в Україні, сучасні світові процеси, наявність низки деструктивних явищ у системі державного управління, актуалізується необхідність формування нових принципів суспільного договору між державою та громадянським суспільством. Держава повинна виступати реальним гарантом прав і свобод людини і громадянина. Державне управління повинне бути публічним, що передбачає можливості представлення та узгодження позицій зацікавлених сторін, спрямованість на створення механізмів виявлення, забезпечення суспільного інтересу та досягнення суспільних цілей. Публічність інтересу означає, що його суб'єктом є суспільство як органічна єд-

ність. Держава може реалізувати публічну політику у сфері охорони здоров'я, науки та освіти тощо, однак, якщо вона реалізується без використання демократичних процедур і не відповідає суспільним інтересам, вона не є публічною [6, с. 10-11].

Ідея формування нового суспільного договору між державою та громадянським суспільством передбачає захист інтересів громадян, створення умов для співпраці на благо кожному. Паралельно із становленням громадянського суспільства, що передбачає підтримку демократії, забезпечення рівності, побудову правової держави тощо, актуалізується необхідність забезпечення публічності державного управління, що має за основу суспільні цілі та інтереси, які формуються в процесі діалогу влади та народу. Публічне управління повинне реагувати на запити суспільства.

Новий суспільний договір повинен базуватися на принципах: відкритості влади, розвитку демократії, справедливості та правової рівності; реалізації усіх конституційних прав і свобод громадян; забезпеченні широкого доступу та об'єктивності інформації; організації «майданчиків» для публічного дискурсу (популяризація соціальних мереж, технологій електронного урядування) за для забезпечення зворотного зв'язку між державними органами управління всіх рівнів і громадськістю, максимального врахування інтересів суспільства у прийнятті управлінських рішень; громадські слухання, політичні дебати, петиції, громадські ради (консультативно-дорадчі органи) не повинні носити формалізований характер, а стати дієвими інструментами прийняття, контролю та забезпечення відповідальності державних управлінських рішень; забезпеченні реальних фінансових основ розвитку місцевого самоврядування, адже громади краще обізнані у проблемах своєї місцевості, а отже, знають, що робити, є вмотивованішими та цілеспрямованішими; забезпеченні розвитку інструментів лобіювання суспільних інтересів, а не інтересів фінансово-політичних груп; забезпеченні захисту прав власності та підвищенні ефективності управління державним майном на благо суспільства.

Держава повинна стати дієвим інститутом реалізації публічної влади в країні, що представляє інтереси громадянського суспільства. Суспільні інтереси повинні превалювати над політичними забаганками влади, а людина, зокрема, її розвиток, стати метою державної політики. У зв'язку з цим актуалізуються питання підвищення вимог

до професійно-кваліфікаційних якостей державних службовців, розвитку патріотизму та механізмів забезпечення політичної відповідальності влади. Водночас побудова правової, соціально орієнтованої держави в умовах глобалізації, інформаційних війн, зростання викликів і загроз національній безпеці вимагає зростання соціальної активності, мобільності та відповідальності кожного громадянина, нашої участі в системі публічного управління.

Список використаних джерел

1. *Kevin J. Browne*. Introduction to the social contract theory [Electronic resource]. — Available from: <http://www2.econ.iastate.edu/classes/econ362/hallam/Readings/SocialContractHelium.pdf>
2. *Гоббс Т.* Левиафан, или материя форма и власть государства церковного и гражданского / Гоббс Т. Сочинения : в 2 т. — Т. 2. — М. : Мысль, 1991. — 643 с.
3. Хрестоматія з політології: навч. посіб. [Електронний ресурс] / упорядк.: В.Ф. Смолянюк, Н.В. Чубур]. — К.: КНЕУ, 2014. — 579 с.
4. *Зінченко В.В.* Англо-американська модель права та конституціоналізму як інтегративна традиція і вагоме джерело нормативних цінностей сучасної міжнародної правової системи і демократії / В. В. Зінченко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2013. — № 3. — С. 89-101.
5. *Макаренко В.П.* Общественный договор и проблема молчаливого согласия / В. П. Макаренко // Полис. — 2012. — № 2. — С. 141-151.
6. Взаємодія держави і суспільства в процесах публічної політики : наук. розробка / авт. кол. : С. О. Телешун, І. В. Рейтерович, С. В. Ситник та ін. — К. : НАДУ, 2013. — 44 с.

Шуплат О.М.

к.е.н.,

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «СФЕРА ТУРИЗМУ»

Сфера туризму – це важлива галузь економіки, інвестиційний розвиток якої є умовно успішного функціонування. Сфера покликана вирішувати ряд соціально-економічних проблем, пов'язаних з розвитком інфраструктури країни, збереженням і раціональним ви-